

екологічні аспекти // Управління сучасним містом: Наук.-практ. журнал. – 2004. – №4-6 (14). – С.234 -241.

2.Богорад О.Д., Невелєв О.М. Регіональна економіка: Словник-довідник / За ред. М.В.Підмогильного. – К.: НДІСЕП, 2004. – 347 с.

3.Бойко-Бойчук О. Категорія «місто»: сутність, визначення // Управління сучасним містом: Наук.-практ. журнал. – 2005. – №3-4/7-12 (19-20). – С.47-59.

4.Вакуленко В.М., Дехтяренко Ю.Ф., Драпівковський О.І., Іванова І.Б. Економіка міст. – К.: Основи, 1997. – 245 с.

5.Вакуленко В.М., Орлатий М.К. Управління розвитком міста. – К.: НАДУ, 2006. – 389 с.

6.Вебер М. Город. – Л.: Наука, 1923. – 360 с.

7.Глызырин М.В. Управление социально-экономическим развитием города. – Новосибирск: Наука, 1983. – 200 с.

8.Гринчук Н. Вдосконалення управління великим містом на шляху соціалізації // Управління сучасним містом: Наук.-практ. журнал. – 2004. – №1-3 (13). – С.186-190.

9.Державні будівельні норми 360-92**, затверджені наказом Держкомміськстрою України №73 від 29.04.1996 р.

10.Карлова О.А. Вплив генезису на конкурентоспроможність міст // Економічні науки: Зб. наук. праць Черкас. держ. технолог. ун-ту. Вип.13. – Черкаси, 2005. – С.249-252.

11.Коган Л.Б. Быть горожанами. – М.: Мысль, 1990. – 205 с.

12.Кравченко В.І., Паливода К.В. Житлове будівництво і розвиток міст. – К.: Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2005 – 117 с.

Отримано 17.05.2008

УДК 330.101

І.А.ОСТРОВСЬКИЙ, канд. екон. наук, **К.С.ГОРБАЧОВА**

Харківська національна академія міського господарства

ПЕРСПЕКТИВИ Й СУПЕРЕЧНОСТІ РОЗВИТКУ ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА ХАРКІВЩИНИ

Аналізуються передумови й суперечності розвитку єврорегіону «Слобожанщина» як приклада диверсифікації міжнародних інтеграційних процесів в Україні.

Сталий розвиток регіонів України зіштовхується з проблемою вибору оптимальних рішень з участі в міжнародних інтеграційних процесах, інколи пошуку компромісу. Наприклад, вступ нашої держави до СОТ загострив проблему розвитку інших інтеграційних форм, які передбачають надання деяких пільгових режимів або інших винятків. Тому дуже актуалізувалися питання щодо використання спеціальних економічних зон або транскордонного співробітництва. Вступ до СОТ автоматично не робить націю більш багатого і прямо не сприяє зміні виробничого укладу. Членство в цьому клубі – це шанс провести регуляторну реформу, що зробить позитивний вплив на конкурентне сере-

довище, умови ведення бізнесу в нашій країні й посилять приплив інвестицій.

Одночасно світовий досвід підкреслює необхідність розмаїття економічних підходів, зокрема, інституціональних форм міжнародних інтеграційних процесів. Особливості диверсифікації інтеграційних зусиль розглянуті в роботах А.П.Голікова і Н.А.Казакової, А.Н.Тищенко, В.М.Оскольського, А.Ревенка [1-4] та інших вчених. Але потребують більш докладного розгляду суперечності розвитку кожного з регіонів, що враховують як державні зобов'язання перед Світовою торговою організацією, так і досвід накопиченого співробітництва на місцевому рівні. Метою даної роботи є спроба висвітлити позитивні перспективи функціонування єврорегіону «Слобожанщина».

Україна завдяки вигідному географічному положенню має великі потенційні можливості для розвитку транскордонного співробітництва, тому що 19 з 25 її областей є прикордонними, а зовнішній кордон – найдовший серед європейських країн. Маючи спільні кордони з багатьма європейськими державами (Росія, Молдова, Румунія, Словаччина, Угорщина, Польща), наша країна повинна використовувати можливість розвитку транскордонного співробітництва.

Під транскордонним співробітництвом, як правило, розуміють спільні дії, спрямовані на посилення і розвиток добросусідських відносин між територіальними об'єднаннями (громадами) або органами влади прикордонних регіонів двох і більше держав, які реалізуються шляхом підписання міжрегіональних угод і домовленостей. Ідея трансграничної співпраці в Європі виникла в 50-х роках минулого століття. Тоді вперше після Другої світової війни став популярним лозунгом про зближення, а не розділ людей кордонами. Європейські країни задекларували можливості упередження військових конфліктів, розпочали активні дії відносно міждержавної співпраці.

Велике значення наділялося транскордонному співробітництву в рамках єврорегіонів, яка розглядалася як спосіб будівництва нового економічного і громадського порядку в Європі. Назва єврорегіон стало загальним найменуванням для всіх форм співпраці в Європі, що виходить за межі національних кордонів. Для досягнення цієї задачі служить і розроблена ЄС в 1990 р. програма ІНТЕРРЕГ, орієнтована на ефективне здійснення спільних проектів в сфері міжрегіональних і трансграничних зв'язків всіма членами Євросоюзу. Загалом програми ІНТЕРРЕГ стали конструктивним механізмом будівництва загальноєвропейського дому на мікрорівні, цілком орієнтованим на досягнення цілей оптимізації децентралізованої співпраці під лозунгом "Від Єв-

ропи держав – до Європі регіонів". Поняття "єврорегіон" закріплено в Європейській рамковій конвенції, а також в Декларації про транскордонне співробітництво. Європейські держави здобули багатий досвід у формування прикордонних співвідношень у правовому, економічному та політичному напрямках. Використовуючи цей досвід, наша країна має змогу пройти шляхи налагодження взаємовідносин з сусідніми країнами з меншими зусиллями і втратами.

Україна приєдналася до Європейської рамкової конвенції по транскордонному співробітництву між територіальними громадами або владою Постановою Верховної Ради від 14.07.1993 р. "Про приєднання України до Європейської конвенції про основні принципи транскордонного співробітництва між територіальними громадами або владою 1980 року". Транскордонне співробітництво є важливим елементом Державної стратегії регіонального розвитку України на період до 2015 р., основною метою якої є створення умов для підвищення конкурентоспроможності регіонів, забезпечення їх сталого розвитку на основі сучасних технологій, високої ефективності виробництва та зайнятості населення. Розвиток такого співробітництва передбачається також і в регіональних планах. 24 червня 2004 р. прийнято Закон України «Про транскордонне співробітництво», який визначає мету, принципи й форми державної підтримки транскордонного співробітництва, його фінансове забезпечення. 27 грудня 2006 р. Кабінет Міністрів України затвердив Державну програму розвитку транскордонного співробітництва на 2007-2010 рр., основними завданнями якої є активізація зовнішньоекономічної діяльності регіонів, розвиток малого і середнього підприємництва, соціальної сфери, збереження навколишнього природного середовища.

На кордонах України вже діють сім єврорегіонів: «Буг», «Карпатський», «Нижній Дунай», «Верхній Прут», «Дніпро», «Слобожанщина», «Ярославна», до складу яких входять Волинська, Закарпатська, Івано-Франківськ, Львівська, Одеська, Сумська, Чернівецька, Харківська області. Це ефективний шлях для регіонів зробити свою економіку конкурентоспроможною, істотно знизити рівень безробіття, що особливо важливо для західних областей. Незважаючи на наявність статутних документів, вказані єврорегіони з українськими учасниками не є юридичними особами.

В умовах обмеженості бюджетних і фінансових ресурсів у країні внутрішній потенціал територій є головним ресурсом їх розвитку. Забезпечення ефективного використання і подальшого нарощування ресурсного потенціалу регіонів має стати одним з головних пріоритетів

діяльності місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування і територіальних громад. Стратегія зміцнення ресурсного потенціалу регіонів та підвищення їх конкурентоспроможності має бути спрямоване на:

- здійснення структурних зрушень у господарському комплексі регіонів на основі запровадження інвестиційно-інноваційної моделі з урахуванням особливостей потенціалу кожного з них;
- подальший розвиток підприємництва, насамперед малого і середнього бізнесу, посилення його конкурентоспроможності на основі застосування кластерних моделей [1];
- поглиблення економічної інтеграції регіонів на основі максимально ефективного використання їх конкурентних переваг;
- сприяння всебічному розвитку людського капіталу на основі поліпшення демографічної ситуації, досягнення продуктивної зайнятості населення, розвитку соціальної інфраструктури;
- вдосконалення системи охорони навколишнього середовища і використання природних ресурсів, механізмів та інструментів вироблення екологічної політики та її реалізації на регіональному рівні.

Харківщина поступово накопичує досвід транскордонного співробітництва з регіонами інших європейських країн. Наприклад, досягнута попередня домовленість з Каунаським повітом щодо розвитку двостороннього співробітництва (візит офіційної делегації Литовської Республіки в Харківську область відбувся 27 лютого 2007 року), перспективним напрямом якого є можливість залучення фінансових інституцій Асоціації Балтійських країн до проектів транскордонного співробітництва Харківської області, враховуючи те, що Литовська Республіка з 2008 року головує в Раді Асоціації Балтійських країн. На цей час Харківською облдержадміністрацією вивчається можливість налагодження контактів з євро регіонами європейських країн.

Транскордонне співробітництво між Росією і Україною могло б стати одним з локомотивів розвитку міждержавних зв'язків загалом. У зв'язку з цим представляють особливий інтерес кроки адміністрацій Харківської і Белгородської областей по функціонуванню євро регіону "Слобожанщина". Статистика підкреслює перспективну динаміку, насамперед, торговельних відносин, з яких, як свідчить світовий досвід, починається диверсифікація зовнішніх зв'язків.

За даними наведеної нижче таблиці, частка Белгородської області складає 15,1% у загальноросійському обсязі торгівлі Харківщини, що підкреслює глибину взаємозалежності двох областей. Крім того, Хар-

ківську і Белгородську області об'єднують вікові культурні й економічні зв'язки. Вони входили до складу єдиної історичної області - Слобожанщини, яка сформувалася на околичних землях Російської імперії внаслідок заселення так званого Дикого Поля українськими козаками і московськими військовими людьми в 16-17 ст. Історична область Слобожанщина випробувала серйозну трансформацію за минулі 10 років. Це обумовлене насамперед процесами державного будівництва, деградацією економічної сфери, як в Україні, так і в Росії, а також появою нових форм господарювання і транскордонних відносин.

Показники співробітництва Харківської області з регіонами Російської Федерації у 2007 р. [5]

№ п/п	Назва	Зовнішньоторговельний оборот		Експорт		Імпорт	
		обсяг, млн. дол.	приріст у порівнянні з 2006р., %	обсяг, млн. дол.	Приріст у порівнянні з 2006р., %	обсяг, млн. дол.	приріст у порівнянні з 2006р., %
1	Белгородська обл.	240,9	46,3	173,3	45,4	67,6	48,7
2	Курська обл.	21,8	57,3	8,8	50	13,0	62,3
3	Ростовська обл.	24,6	44,7	32,8	71,6	11,2	61,6
	РФ у цілому	1 591, 7	43,1	584,0	30,5	1007,7	50,4

Транспортне сполучення на Харківсько-Белгородській ділянці здійснюється через чотири залізничних коридори, включаючи основну міжнародну залізничну магістраль з пунктами перепустки Долбіно - Козача Лопань, розташованих між Белгородом і Харковом, а також Нежеголь-Волчанськ, Головчино-Одноробівка і Уразово-Тополі. Залізничне сполучення по основній магістралі забезпечує в цей час пропуск 20 пасажирських поїздів на добу. Автомобільний перехід міжнародного значення з пунктами пропуску Нехотеевка-Гоптівка і міждержавні переходи з пунктами Шебекино-Плетньовка і Грайворон-Олександрівка обслуговують основні автомобільні потоки між двома регіонами.

Таким чином, передумови транскордонного співробітництва сусідніх регіонів України і Росії, зокрема Харківської і Белгородської областей, витікають з дії як соціально-економічних, так і політичних, гуманітарних факторів. Їх сукупність безумовно означає поступову інтеграцію Харківської, Белгородської та інших прикордонних областей України і Російської Федерації, що робить реальним існуючу співпрацю в формі євро регіону "Слобожанщина".

Серед загальногуманітарних задач в рамках даного територіального утворення виступають [1]:

- спільне використання наукового потенціалу двох областей і, особливо, координація досліджень по регіональній проблематиці;
- створення українсько-російського центру стійкого розвитку;
- формування екологічного каркасу території і єдиної мережі природних об'єктів, що охороняються з урахуванням трансграничних забруднювачів і задач охорони басейнів рік Сіверський Донець і Оскол;
- удосконалення транспортної інфраструктури.

У 2007 р. розроблено комплексний план оздоровлення басейну р.Лопань, який фінансувався Державною програмою розвитку прикордонного співробітництва на 2007-2010 рр. В рамках цього плану проведено аналіз екологічного стану басейну р.Лопань; готується розробка спільного узгодженого комплексного плану заходів щодо екологічного оздоровлення її водних ресурсів та водозбірної площі на основі сучасної системи управління за басейновим принципом.

Таким чином, основними ознаками моделі єврорегіону "Слобожанщина" є просторова компактність, функціональність і високий потенціал розвитку за рахунок адаптивності та взаємодоповнення суміжних територій Белгородської і Харківської областей.

На шляху розвитку українсько-російського єврорегіону "Слобожанщина" мають бути вирішені складні політичні і правові проблеми. Обидві країни повинні ухвалити закони про статус прикордонних регіонів. Обласній владі мають бути делеговані додаткові повноваження, що суперечить нинішнім тенденціям до централізації в обох країнах.

Розвиток прикордонних взаємовідносин Белгородської і Харківської областей потребує розвитку з історичними умовами і політичним становищем. Це дасть змогу вирішувати складні економічні, екологічні та політичні питання.

1.Голиков А.П., Казакова Н.А. Стратегия регионального развития: европейский контекст. – Харьков: Экограф, 2008. – 180 с.

2.Оскольський В. Про перспективи становлення конкурентоспроможності регіональної економіки // Економіка України. – 2007. – №12. – С.4-11.

3.Ревенко А. Асиметрія регіонального розвитку // Дзеркало тижня. – 2006. – №18. – С.1, 7.

4. Тищенко А.Н., Кубах А.И., Давыскиба Е.В. Экономический потенциал региона: анализ, оценка, диагностика.– Харьков: ИД «ИНЖЭК», 2005. – 176 с.

5.<http://www.ukrstat.gov.ua>.

Отримано 20.05.2008